

Nergens is alles

Armando: ' Alles is er bijna niet meer '

Hoe het water viel
en waarheen
was niet de vraag
die mijn vader beantwoordde
maar hoe het bestond
dat hij er was
en dat er steeds nieuw water
viel van de donkere rotsen
terwijl hij zei
dat er geen rotsen bestonden
in ons platte land
van weilanden, klei en koeien
maar het grootste wonder
was de wandelweg onderlangs
achter het vallende water
zodat we niet zagen
waar we waren
en we elkaar voor even
kwijt waren, een klein gevoel
van bange uitzichtloosheid
roepend om de vader
die even nergens was

We waren nog niet lang geland
aan de nieuwe overkant
van het water met de pont
of mijn vader besloot
een auto te kopen
waarin we pasten met zijn achten

Ik weet niet meer
bij welke garage-
misschien Naberman of Breman-
en ook niet meer
wat het vehikel kostte
maar alles paste samen
tot de laatste baby op de hoedenplank

Achterin lag een kokosmat
te kriebelen langs onze korte broeken
en we reden wat af door nieuwe polders
naar Ermelo en Meppel terug
en later helemaal naar Gent in België

En ik waste hem op zaterdag
na de wedstrijd tegen IJsselmuiden
en kreeg een kwartje voor de spaarpot
van de boerenleenbank

Zei hij toen we wachtten
op de verleden tijd
tot we weer verdwenen
op mijn vraag waar alles
was gebeven

Nergens is alles maar
diep in de krochten
van dit gebouw
kunnen we misschien nog zoeken
naar de lijken van het onderwijs

Zei hij toen ik hem vroeg
naar de geschiedenis van alles
dat er misschien onder jaren stof
nog wel wat tijd zou zijn

Overgebleven resten vergane didactiek
maar mooier dan Vasalis
zouden we dat nooit meer
aan de muren kunnen lezen

Roebolligehoek

6

Tussen Hasselt en Genemuiden
ligt onopvallend Roebolligehoek
grenzend in het oosten
aan het Zwarte water
maar de topografische atlas
van Overijssel noemt het
de Mastenbroekerdijk en die naam
zegt men zou niet bestaan

Roebolligehoek is een kreek,
een watergang waarlangs
nog vermanent bewoonde huizen,
het water wordt met kracht gestuwd
naar het gemaal van Cellemuiden
als overblijfsel uit de tijd
van de oude Zuiderzee

Een noordwesterstorm joeg het zeewater
eens dwars door de Mastenbroekenpolder
tot aan de Steenendijk van Hasselt
het stroomde via geulen terug naar zee
en de geulen werden krekken
vol permanent water
dat uiteindelijk verdween in zee

Nu heeft de kreek natuurlijke oevers
tot het een natuurlijk open water
zal zijn vol moeras en riet

Iets boven Groningen

7

Ze zeiden dat er niets
boven Groningen
maar vandaag
in de milde avondtuin
vloog er zacht in de hemel
iets boven Groningen

We keken met het hoofd
in de nek tot de spieren
het niet meer konden volgen
tot we weer horizontaal
zagen dat de tuin bloeide
in oranje herfstkleuren

En je herinnerde me aan
de maan die soms de kleur
aannam van de asters
in de borders
aan de ballon die voer
over Groningen
boven Groningen
ging er zei je niets

Na de geboorte in Huize Anajah
aan de Amsterdamse weg
kwam de Karel van Gelderstraat
met uitzicht op een spoor
om te beginnen met het leven

En mijn jonge vader boog zich
over mijn rieten wieg
en fluisterde verhalen
over de hertog van Gelre
de graaf van Zutphen
Heer van Groningen en Ommelanden

Tot ik sliep en droomde
in het Spijkerkwartier
over oorlogen en strijd
en ik vond hem terug
toen de kerk nog in puin
geschoten in de laatste oorlog
een versteend graf in de Eusebius

En de straat is mijn straat
gebleven in Arnhem
in het Spijkerkwartier
van mijn vroegste dromen

Een diep verborgen geheim

9

Eeuwen verdwenen
achter luiken van steen
als een diep verborgen geheim
dit fresco dat niet langer
het zuidere daglicht mocht verdragen
van de nieuwe eigenaren van de Dom

Opvallend is de verslagen
overwonnen draak
de duivel getemd door een sterke vrouw
op de voorgrond
terwijl de moeder en de vriend
van de gekruisigde treurend toekijken

En niets is wat het is geweest
en alles werd anders na jaren
na de eeuwen van het zwart
van een lange nacht
achter de gemetselde binnenmuren
van de Dom van Utrecht

Achter oude geheime muren
van Gomarus verborgen
in de Utrechtse Dom
deze drie familieleden
oma-moeder en een zoon
een aardse drie-eenheid
van zacht zandsteen

Maar de zuivere gezichten
van de beeldengroep ontbreken
verwijderd door de puriteinen
weggeslagen omdat zij het daglicht
niet langer konden verdragen

Omdat de afleiding te groot te rooms
het wegwandelen van gebaande paden
zou uitmonden in het brede pad
op weg naar het duister

Het was verloren en
terugggevonden kunst in de kerk
weggemoffeld achter nieuwe muren
maar de beeldenstorm
had zijn werk al gedaan
in een woedende orkaan
die raasde over het land
en ook Utrecht aandeed

Maar de kunst is terug
en mag weer
staan in de kapel
van Guy van Avesnes

We waren weer aan zee geweest
langs alle stranden
van de eilanden in het noorden
zagen het licht van de rode toren
in de lichte nacht strijken
over de rode branding
golvend als zwart graan
in het maanlicht over de zee

We waren steeds alleen
aan zee geweest maar
we waren nooit alleen aan zee
we waren overal geweest
maar nooit alleen aan zee

En de rode toren wees
de weg op zee
en wist de weg naar zee
hier was het waar de toren
wist de weg op zee
we waren nooit alleen geweest
nooit alleen aan zee

Achterover als een mens
in dit water met uitzicht
op herfstriet langs het meer
zonder gevlogen vogels
in doodstille natuur
van trage genezing

Een panorama-foto
van verstilde natuur
en de nacht verschijnt al
in je nieuwe zoute dromen
niemand wacht nog
alleen jij in dit bad

Het meer is van zoet water
alles wordt straks ijs
als je lang genoeg wacht
en de herfst kruipt al
uit de coulissen
als je dit liggend leest

Je wacht in het zoute water
tussen het wuivende riet
op een zachte zilte genezing

Ode aan de fiets

13

Dit is een diepe krocht
onder de grond van Groningen
hier wacht mijn onbewogen fiets
tussen de duizend anderen
in eindeloze rijen van verborgen staal
op wie hem later komt bevrijden:
ik trap ons terug op aarde

Anna op de Spaanse Trappen

14

Kijk daar zit ze
verboden en elegant
op de Italiaanse droomplek
van elke toerist en reiziger

Op de Piazza di Spagna
een Romeinse boete riskerend
maar geen verlegen agent
zal haar die durven geven

In deze jurk
met deze kleine krullen
kijkend met de ogen
van Lollobrigida
en Sophia Loren

Want zij is Anna
en ze zit sierlijk
verboden en elegant
op de Spaanse Trappen

Nest aan de Westerse Drift

15

Het is een leefbaar huis in Haren
als een veilig Vlaams kasteel
op hogere grond begroeid
waterloop op een zandrug
als van bewogen trage aarde

Het is ons hoge nest hier
waar we wonen en roesten
waar we de kamers kennen
als de stenen en het hout
lang geleden gebouwd

Het is een komen en gaan
van de bewoners op drift
uitvliëgend naar de verte
en altijd terugkerend
naar dit oude nest
aan de Westerse Drift

Mijn vader was een jongen
in de laatste oorlog
hij vluchtte van de Veluwe
waar hij het spoor bewaakte
in '44 naar het Friese noorden
om niet te hoeven werken
in zware Duitse industrie

Boer Yntema uit terpdorp Tsjom
ergens onder Franeker
verstopte hem veilig in het hooi
in een warm nest wist hij zich veilig
tot de vrede was getekend
en ook Franekeradeel opgelucht
het leven weer ging leven

En steeds op elk platteland
met een verscholen stee
kwam zijn oude verhaal
in onze luisterende oren
alsof het gisteren was geweest

Kobbeduinen

17

Niet gesprongen
op het waiend strand
van Vlieland
of Terschelling

Niet springend
op het witte zand
naast de woelige Noordzee
op het brede strand
van Ameland

Maar wel gesprongen
hier niet ver
van de Kobbeduinen
op het eindeloze strand
van Schier

We keken weer zwijgend
naar zee, het water
langs gestrooide eilanden
een wereld van stilte
voor onze ogen geopenbaard

Niets was nieuw maar
je wist dat hier
iets zich zou stapelen
onbeweeglijk
maar versmolten elementen
stratus boven zee

Dreiging van de verte
van onderkoelde druppels
in de turbulente atmosfeer
zwanger van zichzelf
maar geen baring
alleen dit late uitzicht
op een lege verte boven zee

Tijdens winderige fietstochten
over hoge groene dijken
waarachter het vee wachtte
om gemolken te worden
wisten we het zoete water
en de grote natte biezenvelden
bij Genemuiden

Op houten driepoten stonden de biezen
te drogen in de westenwind
tot er matten van gevlochten
tot de mattenmakers
in de donkere huizen
in de donkere maanden
hun weefgetouw in stelling brachten

En de matten wisten de weg
naar Amsterdam
en de andere Hollandse steden
en de prijzen stegen
langs het ondiepe kustwater
bij Genemuiden

Het zat er al een tijdje
aan te komen,
het kwam steeds dichterbij
tot op de dag
die iedereen niet wilde dromen

Het dorp leek al verdwenen
voordat de stad zich meldde
aan haar grens
en op de kaart is topografisch
geen verplaatsing waar genomen

Toch gonsde het in Harens lanen
we zijn onszelf niet meer
we zijn nu toegevoegde waarde
van de grote stad
en geopolitiek gezien lijkt dat heel wat

Maar niets is anders
en alles is zoveel we zien
en denken bovendien
het dorp leek even van de kaart
maar alles is zoals het was
en altijd is geweest

Hier zit ik in mijn schaduw
tegenover M(15) uit Sussex
introverte Engelse asperger
we schrijven op mijn verzoek
een Engels gedicht
want hij kent Auden
en weet Wordsworth

M. maakt de zinnen af
die ik hem gaf
over deze plek onder de zon
over de rusteloze zee en de palmen
die bijna bewegen zonder wind

Hij kijkt in de verte
naar de onzichtbare overkant
maar er is geen overkant zegt hij
en de zee is zout en eindeloos
zoals een zee moet zijn zegt hij

Ik vraag hem naar de nachten
vol sterren, het zijn er meer
dan duizend denkt hij
hij weet dat het miljoenen zijn
ontelbaar op tien vingers
van alle handen op dit eiland

Wat ontstaat er
wat gebeurt er er welkom!
in de buikdans winkel
leert u meteen wat

Verwacht geen grote lange tafels
met gratis eten & drank
in jungle Amsterdam
wat gaat er gebeuren
op wit canvas

Jamsessies
in jungle Amsterdam
het zwart van de marker
leert u meteen wat anders
voor creatieve geesten

Hij stond in de Stationsstraat
van Ermelo en wachtte op me
zonder halte in de buurt
geen remise te bekennen
en ik vertelde hem
in de etalage achter glas:
we horen bij elkaar
als een boer en een koe
of een paard in de wei

Toen de spaarpot vol
en een knaak
van opa erbij
was de bus van mij
en we speelden dat
we overal kwamen
en ik was altijd de chauffeur
en reed naar Putten en naar Arnhem
of helemaal naar Rotterdam

En de bus sliep in mijn bed
en wachtte op me in de nacht
de slaapkamer de remise
dat had ik zelf bedacht

We zaten weer aan tafel
in de dode buitenwijk
het was zondag en de kerk was dicht-
althans dat maakte ik ons wijs
en de dominee doodstil zwijgend
over Petrus en Paulus
op de verlaten preekstoel-
We zongen thuis bij de piano
na het lezen in de trouwbijbel
een vals lied van verlangen
naar het Israel van het oude testament
waarin veel moord en doodslag
en de zin van David
in de vrouw van een ander
Na het slotgebed met amén, abba Vader,
dat mijn ouders ter plekke verzonnen
wat ik steeds knap vond
zei mijn vader tegen zijn tweede vrouw
kijk Lies, de ficus
krijgt weer een nieuw blad
en daarna staarden we wanhopig in de tuin
naar de geharkte paden en de borders
vol struiken en gereformeerde coniferen
waarna de afwas zuchtend wachtte
en de zondag kroop slijmerig voorbij
als een zwarte slak ergens in de biblebelt
hosanna dacht ik nog
en halleluja bijna maandag

Wij waren in die jaren
vooral geen godenzonen
maar speelden in zwart wit
op de velden van de dorpen
van het uiterste noorden
aan de randen van de zee

Meestal tegen robuuste Noormannen
met gevaarlijk geslepen noppen
en boze hoofden met snorren vol snot
de mond vol onbegrijpelijk dialect
zodat we ons plan op het veld al
moesten wijzigen zonder
een coach die ons zou uitleggen
dat deze oorlog niet te winnen was

En wonnen we wel dan was het zaak
om via omwegen veld en uithoek
te verlaten langs dwaalwegen
zacht jammerend om onze enkels
elkaar vragend om de betekenis
van deze angstige zaterdagen
zoekend naar troost in elkaars armen
als na iedere gevaarlijke goal
in een verlaten doel

Niet dat het helpt

26

Twee lagen botenlak
en de zwarte marker
op wit doek
nergens te koop
niet te zien te krijgen

Niet dat het helpt
in jungle Amsterdam
maar misschien ook wel
wat geluk & droom

Hier nu vandaag
subiet hebben halen betalen
en buitengewoon uitmuntend
niet dat het helpt
en nergens te koop
maar misschien ook wel
gewoon geluk & droom

Het was geen weg maar meer
een mul zandpad naar nergens
als een vroege tekening
van W G van der Hulst

Daar woont hij zuchtte Gerrit Krol
in de ramen van de trein naar Meppel
en Zwolle en hij keek naar de rand van Glimmen
door de ruiten van de gele intercity

In de tuin de appelboom waaronder
de dichter wachtte op het vallen
van de voorjaarsavond in april
terwijl het hoofd al vol met zinnen zat:

*' tussen roerloze paarden op gods landerijen
in een wereld van wuivend gras waartussen
het verdriet ligt dat je terug vindt als een pop
liggend onder de appelboom in het maanlicht'*

*' en in godvergeten vermotregend land
waar iedereen uiteindelijk dood moet gaan
als een vreemd verdriet waarvan ik niet zeg
dat het erg is maar moeizaam soms en doelloos'*

Alles lijkt en is ook denk ik
een leven lang geleden
want we waren jong
alsof het leven net begon:
we schreven en lazen met twee juffen
waarvan we geen idee hadden
hoe oud en ongetrouwd
maar eentje had een auto
die Anglia heette dacht ik toen

En we dansten op het schoolplein
onder de oude kastanjes in een kring
rond en rond zingend over boerenjongens
en meisjes om verliefd te worden
en luisterden naar een zwarte zendeling
die ons bekeerde tot de Heere Jezus
die we al kenden uit de klas
maar we wisten
nog van niets in het Meppel van toen

En als we ijsvrij kregen schaatsen we
in het park of bij Hesselingen
en daarna bracht je me thuis
met een eerste brandende
kus op mijn jonge warme wang

Aubade

29

En meester Buma regelde een aubade
maar we hadden geen idee op de Groenmarkt
wat een aubade was en we zongen de keel
uit ons lijf voor Juliana in de ochtend
samen met de openbaren
want die mochten ongelovig zingend meedoen
en we waren een pinguïn of een rokende hond
van Lexinton die vrijelijk reclame maakte
voor de gezonde sigaret die we hadden gejat
in de winkel van van Driesen op de toonbank
van klokken en horloges

En de weg naar de nieuwe kerk overstroomde
als half Meppel toen en mijn vader
sloeg een wak in de bevroren Beilerstroom
om de dodaars te redden in de bevroren winter
van Reinier Paping
en alles was veilig in Meppel
zoals alles veilig leek
in de jaren van onze jeugd
toen we nog dachten dat niets
dat niets ons leven kon bedreigen, toen

Hij doet de gordijnen dicht
wil dat niemand ons ziet
terwijl Wiesje slaapt
zou ze het voelen?
zou ze het weten?

Een nacht in het UMCG
samen met Hans
op het logeerbed
naast me
hij is zo lief voor me

Geslacht onbekend maar
ze dachten een meisje
met handjes en voetjes
zo klein
ik zie je ribben dacht ik
en twee zwarte stippen als ogen

Op zoek waren we
naar een goede plek in de tuin
onder de rozenstruik
ben je begraven
Hans kookt
doet de gordijnen dicht
wil dat niemand ons ziet
terwijl Wiesje slaapt

met Gerdy, juli 2019

Dit hier is geluk
vier dagen gelukkig
op Schier

Je laat het strand onder je
en de zee in de verte
en springt hoger omhoog

Je bent hier samen
op Schier, de oorsprong
van alles misschien

De oorsprong van geluk
van een luchtdans
met de anderen en jezelf

En de dagen vliegen
zoals jij hier vliegt
ze vliegen voorbij op Schier

En je denkt
ik ben gelukkig
gelukkig op Schier

Ben
ik
hier

Het was de zomer van 1958 en de man,
onze vader, was een verse weduwnaar
de mooie moeder had het leven
verloren in Wolfheze
waar ze geen griep maar
polio bleek te hebben
en dat werd haar fataal en ons ook

Er was natuurlijk
geen nieuwe vrouw voorhanden
want in de provinciestad in Drenthe
waren alle gereformeerde vrouwen
al getrouwd
en niemand scheidde in die jaren
want dat had God verboden en de dominee
en mijn poging hem te koppelen
aan mijn 18-jarige kleuterjuf bleek vergeefs

In de zomer naar de grootouders
en naar Amsterdam met een groene trein
maar dat kan ook een rode geweest zijn
spoorden we ook een aantal uren
naar Schiphol
om er vliegtuigen te spotten als de DC3
en om er patat te eten uit een puntzak
na de bruine boterham met vruchtenhagel

En onder de propellor
van een zilveren machine
stonden we met onze vader,
Flying Dutchman,
te wachten om weg te vliegen
terug naar de verdwenen moeder
ergens achter de wolken
in een verre onzichtbare hemel

Je zou kunnen stellen
dat een hond op een doek
kunst is maar is elke hond
op een wit doek kunst

Je kunt de schilder
vragen of zijn honden
van hout en verf
kunstig genoeg zijn

Is de houten hond
zwart genoeg van hout
om te blaffen
om uit te laten

Of moeten we Rotterdamse
honden beschouwen
als potentiële objecten
voor Boymans

Op mijn bureau in mijn kantoor
waakt de Borderliner
over de iMac en wat pennen
met een bot op zijn kop

Het was natuurlijk
niet te verteren
dat meevaren alleen
aan een handvol
en de rest moest leren zwemmen

Ik begreep niet hoe
er ook plaats was
voor twee stinkdieren, gifslangen
leeuwen en lammeren
om over de houtworm maar te zwijgen

In een EO-show werd gevraagd
hoe de reusachtige dino's eigenlijk pasten
maar zei de ingehuurde paleontoloog
van dienst en christelijke huize
de ark was reusachtig dus dat paste precies

En Anton Koolhaas schreef
dat Cham nog opperde
om het onreine zwijn niet aan boord
maar daar stak Noach een stokje voor

Bleef onduidelijk hoe de kapitein
snel een wijngaard plantte
de druiven oogstte en dronk
om alles op zee snel te vergeten
ergens op de flanken van de Ararat

Je was geboren
als een raket op aarde
terwijl je moeder niet wilde
dat je op aarde kwam
bang voor pijn en leven

Ik droeg je overal heen
langs stranden in Zeeland
en Frankrijk waar we waren
om er ijs te eten bij Carnac
aan zee in Frankrijk aan zee

En je was zacht en dwars
en lief en beet in alles
die Franse zomer en dacht
dat je al zwom in het diepe
zonder diploma

En we hielden van je
in Frankrijk en ook later
terug in een nieuw huis
waar we elkaar vonden

Het was het eeuwenoude landschap
tussen de stad en de wierden
maar de stad was toen een Drents dorp
aan het einde van de Hondsrug
en de brug was als de verbinding
naar de vruchtbare kust
van dynamische kleiafzettingen

Je kon er eindeloos kijken in de verte
waar nog groene dijken bij Krassum
Oostum en Wierum als verhoging lagen
als bescherming tegen de vloed van de zee
in het landschap van eeuwen her
waar de Hunze nog kronkelend is terug te vinden
voor wie goed kijkt in de bodem van het land

Maar de brug van Paddepoel
lag op een kwade dag
letterlijk aan flarden
een kapotte verbinding
een unieke weg verstoord
en alle loze beloften
beloven niets roepen de nieuwe burens
aan twee zijden: geef ons de brug terug!

And now I must write
a short time
in my day-book, my diary
that the days go over
and every day something happens

Four times a week
I have English lessons
Monday and Thursday grammar
and on Saturday conversation
with mr. Chamberlain

It is a very pretty Mr. Chamberlain!
(we call him Wim)
He is 33 years old but
he is younger to see
He has been married
and he is very kind to me
kinder then to any other
on grammar school

He might be a Tommie
and has black curled hair
grey eyes and he is really
a handsome man
I am a little bit timid
I like him but that is not
the same as I love him
I don't know what is true
but maybe the last sentence
is the truth
I think I am mad!

Idelette Bech(17)
October 1944
Wolfheze (Near Arnhem)

We kregen pauze
van de meester elke dag of de juf
na een boterham met kaas,
schoolmelk of hagelslag
en zochten elkaar op het plein
in een kring van jongens
en mooie meisjes en dansten
rond en rond en rond

We dansten samen in het rond in 1962
zongen en zagen met wie
we verder de wijde wereld in
en ik dacht dat je alleen
maar met mij
op het plein van de Emmaschool
met een vrolijke strik in je haar
hoelala de wereld in
de wijde wereld in die niet verder
nooit verder was dan het Vledder,
dan Haveltermade en de Emmastraat
in het Meppel van toen

Je was mijn beste vriendin
mijn liefste vriendin in elke kring
op elk plein en ik was de boerenjongens
en jij mijn mooie meisje op het plein

Van je hoelala, hoelala
rond en rond op het plein
van de Emmaschool in Meppel
toen in 1962

Gelezen in een doodstille bibliotheek
in een kille buitenwijk
van de provinciehoofdstad G
een onbegrepen boek
van Vlaming Hugo Raes
waarin de oorlog
tussen de geslachten
werd beslecht door kille hoorns

Van een mythologische sater
maar ook de wellustige strijd
tussen jeugd en ouderdom
wordt gewonnen
door een Romeinse bosgod
waarin de jeugd terugkeert
in wouden van heilige eiken
en waar alles voorbijgaat

Als een wereld die er was
de tijd die je wist en vergat
achter de ogen van glas
van het vergeten verhaal
achter wat er
zonder diepe heimwee
was geweest

Mijn vader was mijn meester
op de gereformeerde Emmaschool
in Drents Meppel

Maar meester Buma
wekelijks na half vier
in een vreemd lokaal
waar we daar floten
un dun dip inne kanne kip
en Mieke hou je vast

Hij was fluitend geduldig
en leerde ons de beginselen
die we na de avondmaaltijd
oefenden aan de keukentafel
met lichte tegenzin

En elke donderdag bliezen
we hem samen weg
van zijn houten kathedr
op de gereformeerde Emmaschool
in het muzikale Meppel

Om te kunnen ademen
in het arme Malawi
brengen drie artsen uit Groningen
lucht en hulp bij operaties
in het land in Oost Afrika

Het Nkhoma Hospital,
niet ver van Lilongwe,
wachtte met smart
op de dokters uit Nederland
en op een nieuwe adem

En adem kost geld en het geld
werd opgehoest door de donateurs
en de kinderen van de Haydnschool
die de adem uit hun lijf liepen,
zo hard als de marathonlopers
uit Kenia en Ethiopië

En de strijd tegen Afrikaanse ziektes
wordt lokaal gevoerd
door de Afrikaanse artsen
en de drie Nederlandse medici
om samen Malawi te bieden
wat hier zo gewoon is
en wat in Malawi gewoon
zou moeten zijn

Ik kocht de eerste sigaret
in een duistere winkel
in de Nijstad voor 10 cent
terwijl ik een bleue Geus was
in de hervormde school

Hij was van paarse vloei
en maakte me misselijk
maar het was stoer genoeg
dacht ik op vrijdagavond
en mijn ouders wisten
het niet dacht ik toen

En niemand wist van rook
en nicotine en zwarte longen
en de rook verdween in de nacht
en waaide over het Zwarte Water
in de richting van de Sluus

Er staan hier in Appelbergen
nog vierendertig namen
op twee stenen tafelen
langs het onbegaanbare moeras

Verdwenen mensen uit 1943
stakers die hun onschuldige daad
met de dood moesten bekopen
ver in het Grote Veen, een plas
van permafrost als Pingoruïne

Vijftien mensen ergens onvindbaar
oostelijk van Glimmen in dit bos
van oude dennen en heide
heimelijk vermoord en verstopt
in drassige gesloten aarde

Ze werden gezocht
en hier niet meer gevonden
ik lees hun namen hardop voor
in dit schuldig landschap om
vandaag nog aan hen terug te denken

Nog voor het krieken
van de nieuwe dag
gedacht dat het maar
vroeg moest zijn
nog met slaperige nachtogen
achter een verse theedoek
geblinddoekt op weg
naar wat water in een bos
om er op mijn blote knieën
om je daar heel zacht te vragen
of je misschien
altijd en eeuwig
mijn vrouw wilt zijn
aan mijn zijde, niet alleen
vandaag in Drenthe maar
later overal en elke dag
wat is daarop je antwoord?

Voor Mandy & Maren
April 2019

We reden in die zomer samen
in een oude Taunus
over de beroemde dijk
van oost naar west
en zagen aan twee zijden
het water van een verdwenen zee

Mijn vader rookte een sigaar
en vroeg me als mijn meester
over het waarom van deze weg door zee
en wie en ook wanneer

Ik noemde Lely, zag het robuuste beeld
staan kijken bij de sluizen van Den Oever
naar zijn levenswerk
we stopten halverwege bij 'het Monument'
om soep en om een plaatje
op mijn kleine bruine koffer

Dat was om altijd terug te denken
aan deze reis zei hij over de Dijk
die nu kaarsrecht
de zee doormidden sneed

Het is de dans
levensdans van de vlinder
van de lichtheid
van de bloem naar bloem
met dromerige gratie
op weg naar het einde

Om dan het stoffelijke
achter te laten
en de onsterfelijke ziel
ontstegen aan het bestaan
in een eeuwige beweging
omhoog van de aarde
naar het grijze niets

Dit kortstondig leven
tussen de alfa en de omega
naar de overgang
van een ander
onbegrijpelijk bestaan

De verdwenen mens
is niet weg
maar getransformeerd
als de frêle vlinder
langs gevlogen
naar een beweging omhoog

Vandaag en morgen
zal de wereld anders zijn
en nieuwer dan een nieuwe aarde
want Anna is gearriveerd

Lieflijk meisje, dochter
van Hannah die een kind kreeg
om warme liefde te delen
in oude Joodse tijden

Ze is een palindroom
van letters en waar
haar naam begint
begint de droom

Anna is een plek in Letland
een dromerige film
en altijd een rode bank
Mae's lippen van Dali

Je hebt me voorgelezen
uit je boek, je sprak
de letters langzaam
met je kleine mond
verbond de zinnen
en de beelden klein en rond

En toen het uit was
keek je naar me op
en vroeg alleen maar
met je ogen
of het nog eens mocht

Zo vaak je wilt
mag je opnieuw
en elke bladzij
wil ik van je horen
je lieve stem
in allebei mijn oren

De innerlijke tomtomstem
fluistert ons vooruit op weg
waarlangs we fietsen naar
drie scholen en naar huis

Geen eindeloze rotondes
in ons blinde wegennet
maar steeds een stap vooruit
en vooruit soms één terug

Wel af en toe wat stilstaan
bij de wereld van vandaag
en morgen komt steeds
sneller dan gedacht voorbij

Zo gaan wij onze wereld in
langs wisselende paden
in jurken en in spijkerbroek
raken wij dat jaar nooit zoek

Je wist nog
wie je was geweest
op de grens van de wereld
twijfelt het denken
wacht je hier nog
op verborgen gedachten
argwanend naakt aanwezig
al bijna uit de tijd gelopen

Laat me je vragen
zonder je geluidloze schreeuw
die eechoot tegen het decor
je zegt de doden
zijn ons al vergeten
en houden halt
bij de verdwenen horizon

De aarde twijfelt zeg je
hevig aan zichzelf
is alleen nog naakt aanwezig
je bent al bijna
uit de tijd gelopen
maar wist nog wie
je was geweest

We noemen geen namen
maar we weten wie we bedoelen
wanneer we roepen naar iedereen
in Den Haag
dat duizend gehavende huizen
van Huizinge tot Zeerijp
-genadeloos trillend-
wanneer de bodem weer beweegt
van Huizinge tot Zeerijp
gescheurde gewonde muren
vol trillende barsten gestut
zonder een waarschuwing
van de verstoorde aarde
en niemand wist dat
de grond die onze huizen verbond
en niemand vertelde dat
slopen slimmer bleek soms
van Huizinge tot Zeerijp
riepen we elkaar toe
alle gaskranen dichtdraaien
van verstomde veiligheid
van een bewogen bodem
van het gewonde wonen
tussen Huizinge en Zeerijp
alle kranen dichtgedraaid
na de mentale schade
die de huizen van mensen bewoog

Hij lijkt verdwaald
herkent geen soortgenoten meer
is breder in zijn vleugelslag
en weet hier niet waarheen

Zijn doorgaans waakse
haviksblik moet zoeken
verwilderd van het klapwieken
en misschien nieuwe angst
voor duizend lange dolken
kan hij geen keuze maken

Omringd door zoveel prooi
maar lijkt verdwaald
in deze luchtmacht
tussen zoveel vleugels
zoveel wendbaarheid en kracht

Priemend wijst
de gesloten snavel
naar het water op het land
terwijl de veren van de vleugels
waaierend staan
op het punt van vertrek
op weg naar een landing
in het geurende veilige hoge gras

Om er naarstig te nestelen
om te fourageren
om het onzichtbare kroost
te bemoederen met nestwarmte

Eerst nog de beide magere poten
in dit natuurbad boven Groningen
als landingsgestel in werking
wachtend op het sein veilig
van de rondcirkelende man
boven haar onder de grijze lucht

Er wordt hier gewacht
men wacht hier ieder jaar
op bezoek uit Mauretanië
op nationale vogels
dalend in de Koningslaagte
wachten op de grutto,
Limosa Limosa
koning van de weidevogels
als was het wachten op Godot

Hier wachten in dit oude reservaat
ooit misschien het land
van niemand en wat van niemand is
was van de koning zei men

We wachten in dit middeleeuws moeras
waar nog het een en ander verborgen
zou liggen van de koning
maar de koning bleek een keizer
en dan de grutto weer
de nationale kroonprins
van dit natte koninkrijk

Als was het hier
een Russisch Zwanenmeer
natte grijze voeten in de Laagte
van het eindeloze noorden

Dan een hoge subtiele dans
van zuivere elegantie
een solo bij gebrek aan double
tip toe als moderne rabbi
lopend over troebel water

Maar wie schreef deze dans
deze eenzame choreografie
voor een gevederde Nureyev
in dit plassen landschap
voor een bedreigde vogel
aan het einde van het land

Als een gevleugelde DC 10
is de diepe daling
van de wintertaling ingezet
de zweefvlucht van de vogels
de aarde komt in zicht
de vleugels in de landingsstand

Groen bruine cockpit kopjes
boven het overstroomde land
als natte landingsbaan
dit belooft geen doorstart
maar een spattend veilig neerkomen

Het gestel naar het water
in een kleine dalingshoek
van weinig graden
de kop als neus opgelicht
diagonaal de romp
en het natuurlijk remmen
in de luchtstroom

Roger!
The eagle has landed
als een Taling
op de plas

Wanneer we vroeger
jarig waren
kregen we een boek
van Arendsoog

Een christelijke cowboy
met een scherpe blik
die alles zag
zoals ik toen nog dacht
dat god mij in de gaten hield
wanneer ik stiekem las
onder de dekens
in het schamel licht
van een straatlantaarn
met weinig watt

Ik dacht dat deze held
kon zien wanneer gevaar
en ik geloofde toen in hem
alsof het boek de bijbel was

Wanneer ik opnieuw kijk
naar het nieuwe kind in de nacht
van zes naar zeven februari 2003 zie ik
dat ze nog niet zo gelukkig
lijkt op onze aarde
haar mondhoeken duiken weg
en een half oog is gesloten
om de vreselijke wereld vol
honger en oorlog maar
ze weet dat nog niet, ze weet van niets
denk ik die nacht en ik denk
dat ik het gelukkig niet was
die haar baarde op aarde
mijn taak was het zingen van Bach
en een blokfluitriedel van Telemann
tegen een hoogzwangere baarmoeder
en de belofte van luiers en late flesjes
in de zwarte korte nachten
en later een tocht per trage trein van W naar G
om een boek, wat koffie en een cd van Bach

De ogen hebben gezien
dat de handen schreven
dat de lege kassen
vol waren met wat
er eens is geweest

Wat er gebeurde
voor ze sloten-
definitief dicht-
als waren het
zomerse luiken om
het chromatisch horen
om het contrapunt

En de oren hoorden
de tonale klanken
bedoeld als hemelse harmonie
als een sublieme
fuga-wet van de barok

Noot tegen noot
melodische stemmen verbonden
meerstemmig gedacht in de schedel
in de verloren schedel van Bach

In de oude aarde
van de Kempkensberg
in het zuiden
van de stad
onder het keileem
de gevonden verdediging
van drie eeuwen geleden
met een bastion als lunet

Archeologisch geluk
in zaagtand-vorm
van rode baksteen
vooruitgeschoven metselwerk
van Menno van Coehoorn
ingenieus in deze diepe kuil

De Helper Linie
met afschrikwekkende werking
maar er werd nooit
een schot gelost

Daar staan ze
thuis in de coulissen
van dit landschap
wachtend tussen de dieren

Maar met de ogen
van rode bloemen
sierlijk geplukt op rode velden
van rode rokken opwaaiend
tot ze het verbieden
met hun handen

Ik zeg dat ik ze bloemen noem
en herhaal mijn woorden in de wind
de woorden die ik nog niet
eerder heb verzonnen in dit land
ik noem ze bloemen in de wind
mijn ogen rood verblind

Altijd staat overal
wel een boom
in het landschap
van de schilder

Een droom van een boom
maar is hij de werkelijkheid
is de boom de waarheid
of denken we dat
hij er staat

Zoals we hem vergeten
in de nacht van dit land
niet meer dromen
dat hij er heeft gestaan

Als op een ansichtkaart
die nooit verstuurd
nergens aangekomen is

Als wir im letzten Jahrhundert
den Einstein Turm
am Telegrafenberg
aus dem 20er Jahre
vom vorigen Jahrhundert
in Potsdam Brandenburg fanden

Als ich durch
einen kleinen Wald ging
dachte ich nicht mehr
an seine Theorie,
aber ich ging schnell davon aus
dass Schwerkraft und Thermodynamik
sich als ausreichend erwiesen haben

Ich musste mir nicht mehr
den Kopf brechen und nur
dieses expressionistische Gebäude
von Mendelssohn
ohne Einstein bewundern
ohne weitere Gedanken
mit uns nur hier
am Fuss von Einstein sein

Er is geen tijd
zei Vasalis
of is er niets dan tijd
rond de eeuwige zon
en hoe lang duurt
een seconde

Dit is het momentum
als het vallen van dun zand
van glas in glas
als het smelten van een kaars
de tijd duurt
zei Campert een leven lang

Dit is het jaar
waarin we leven
volgens Gregorius in Rome
en herstelde tien dagen
als verloren tijd in een nacht

Wij zijn als de tijd
als trillende atomen
in de ruimte tussen de zon
maan en sterren
wij zijn een sprong in de tijd

De vorst is langzaam
in de steen gekropen
sneeuw kleedt de wereld
als een witte mantel van kou

Geen boom schijnt nog te leven
zwanger staan de wolken
van zachte nieuwe neerslag
dit buiten is een bouwval
zonder tastbare herinnering

Er werd geleefd in oude tijden
maar de eenzame tuinman
ligt begraven zonder steen
hij waart nog rond
in maanverlichte nachten

Wij wachten waar de paarden liepen
wachten tot er leven zichtbaar
worden zal achter de lege ramen

Hier zeg je tegen me
hier was het waar we waren
hier ben ik ooit gebleven
maar geen leeuwerik zong
de lente terug naar huis

We zagen de zomer
al voor ons
op elk terras klonk muziek
en het ruisen van de bomen
in onze oren

We zaten tot laat
daar samen in het gras
het rook al naar de nacht
en het vee was gaan liggen
in een nabije wei
en in de verte riep
sonoor een uil

En zeg je hier
al dit nieuwe groen
van oude bomen
terwijl de maan strooit
de nacht in de tuin
hier wil ik met je zijn
op deze nieuwe plek

We hebben weken gewacht
op de maan, niet de nieuwe
maar de volle maan
aan de sterrenhemel

Hij besloot nog niet vol,
wachtte als wij aan de hemel
kwam achter de rotsen
kruipend hemellichaam
langs sterren en Venus

Je riep in de Griekse nacht
dat hij er was boven zee
en dat je nu kon slapen
zonder een deken of knuffel

De maan zei je, de maan
zien staan of hangen,
de maan was als je droom
in donkere Griekse nachten

We ontdooien zacht
in elke witte nacht
in twintig negentien
het smelten van de hete weken
aan de zomerrand van Europa

We dachten daar altijd
altijd dat er geen winter, dat er nooit
een winter komen zou
en dat de zon altijd
dat altijd de winter
altijd de zon

Dat altijd de zon
in onze Griekse zielen
dat we de maan
dat we altijd de maan
tussen verre sterren

En alles is weer anders
en alles is hetzelfde
en alles hebben we altijd gedacht
niets hebben we nooit gedacht
dat dit jaar na weer een oud jaar op weg
altijd op weg altijd

We moesten maanden reizen
naar Meppel voor de tanden
en de kiezen van de dochter
we reden in een Citroën
een grijze dan een rode
een zwarte en tenslotte
een witte zo wit als je gebit

Onderweg langs Assen en Ruinen
hoorden we de Beatles en de Stones
en ook de Hollies en de Turtles
Down under en Paul Simon
en af en toe ook Doe Maar
en Boudewijn de Groot

En alles duurde 18 maanden
en je zuchtte soms in de Drentse ramen
over je wangen en de eindeloosheid
van de afspraken in de Woldstraat
en ik zag Meppel terug na jaren

Vandaag was het opeens voorbij
je werd verlost en zag dat
alle tanden recht en mooi
pasten in je mond en je gezicht
dankzij de maandelijkse gang
naar Meppel

Niemand is denk ik hier
gekomen over
de kille heuvels geklommen
geen geliefde onder de maan
die veelbelovend
maar tegen de zwarte nacht
het onderspit

Dat was meer
dan het licht
van de maan kan
langs zwevende nevels
van grillige figuren
uit sprookjes van Grimm

Wie zou hier
willen wachten
op een ander
wie zal nog
de roos vinden
wie kan begrijpen
wat er is geweest

Alleen een roos
op een muur
blijft liggen als teken
van de vergeefse hoop
op leven

De Engelsen zijn
bij Wageningen over de Rijn
maar zou het waar zijn
want zo kan het niet blijven
er moet verandering komen

De hele dag door
is er geweldig schieten
van alle kanten
hoor je de kanonnen
en als je buiten staat
zie je het vuur uit
de loop van de kanonnen

We stonden vandaag te praten
met een bleke broeder
en Bloemendaalse patiënten
toen de jagers overkwamen
ze doken op de Amsterdamse weg
drie, vier granaten sprongen
boven ons hoofd uit elkaar

Wie had dat ooit gedacht
van Wolfheze

Op een unieke locatie
direct aan het Zuidlaardermeer
met solide aanlegsteiger
omringd door een slotgracht
een buitenplaats met rijke historie
aan een landhuislaantje

In de buurt van fiets- en wandelpaden
staat de prestigieuze villa
rietgedekt als rijksmonument
Amsterdamse school
en Engelse landhuisstijl
met openslaande tuindeuren

Lommerrijke lanen en meanderende beekjes
vijver verlichting met fontein
een vriendelijk ogend landhuis
villa met strakke lijnen
terrassen en beplanting
een opslag voor hardhout
en een vrij uitzicht over landerijen

Wonen op een unieke locatie
top in de kop van Drenthe
onder architectuur gebouwd
met optimale lichtinval
en een royale wijnkelder

Alle woorden
zijn van taal gemaakt
zijn je gegeven
in je nieuwe oren
alle woorden
kun je horen
als je luistert
langs je krullen
je hebt ze
uit mijn mond
gegeten
langs hamer en aambeeld
heb je de taal herkend
en daar
heb je geen
woordenboek
voor nodig

Wij zijn een kleine flits
tussen twee eindeloze nachten
tillen onszelf als Atlas
naar een onafwendbaar einde

Bestaan we en bestonden
we al eerder
en waar zijn we
al die tijd geweest

Er is hier geen geheim
en niemand opent later
nieuwe deuren in de ziel
geen wit schip vaart stuurloos
naar een onbekende overkant

Alleen de dichter leeft
nog even verder in zijn verzen
maar onvermijdelijk
lacht de naakte dood het laatst

Al eerder hadden we
samen onze natte neuzen
tegen de ruit gedrukt
van het paradijs in de Stationsstraat

De speelgoedwinkel
was van Salomo
want de eigenaar moest wel
een rijke koning zijn
in bijbels Ermelo

Tot onze verbazing
en grote verrassing trok
mijn vader zijn knip
uit de kontzak en vroeg ons
om een auto te kiezen

We kozen een brandweerauto
en de ambulance zodat we
bij gevaar onszelf en de anderen
konden redden
en als het nodig was heel Ermelo

Zoals ik altijd heb gedacht
dat een onwankelbaar geloof
van dogma's en testamenten
door oude zwarte predikanten
van kale kansels werd gepreekt

Zoals ik later dacht dat ik
vastgevroren in mijn ziel
verloren zou zijn in een koude hel
maar werd me verteld
het zou er te heet zijn om te vriezen

En de zoon van mensen
werd bevroren teruggevonden
op de toppen van de wereld
onbeweeglijk als een trage gletsjer
zonder de heilsgeschiedenis
van een versteend & ijskoud sterven

bij een foto van Frank Peters

We gingen schaatsen
op het bevroren meer
bij Genemuiden
en de buurvrouw ging mee
op rondrijders zwieren
gekruiste armen
met mijn vader
al snel uit zicht

Wij prutsen intussen
met koude vingers
aan de harde touwen
van de doorlopers vaak
naast de kaplaarzen
en soms er onder

Het ijs knalde luid
van gevaar in de verte
van de Belter of de Beulaker
en we wachtten die winter
lang en eenzaam
op onheilspellend ijs

We liepen samen langzaam
door Praag boven de Moldau
over een oeroude koningsbrug
met een baby
en ik zag haar zoals ze was
toen nogal pril in Tsjechië

Haar tranen stroomden sneller
dan de rivier naar het noorden
op zoek naar de Elbe
ze huilde van honger
en misschien een onbekend verdriet
dacht ik in Praag

Maar ik zong in haar kleine oren
over de rivier van Smetana
en ik dacht aan de bron
vol tranen als begin van het water
aan haar tranen in de stroom
en we hoorden mijn stem
troostend boven de rivier
zingend op weg naar het noorden

Solitair staat hij ongewond
op de driesprong
als stille ruisende grenswacht
tussen Beilen en Eursinge in Drenthe

In vol ornaat nog in september
de machtige zomereik van Beilen
breed vertakt en dichtgebladerd
als wacht hij hier als een mens
wacht op de jaren die er waren
op de eeuwen die nog komen

Waar aan zijn voet verliefden
komen & kussen en samen gaan
waar hij drinkt uit de brede bodem
nooit gewond geraakt
door bliksem en ijzelregen
en is ouder dan een mens
ooit zal worden dan de boom

Op de oude kolenmuur
die de stad ooit scheidde
in zwart en wit
staat blaffend de oranje hond
in een wankel balans
en ziet in de diepte
het langslowend volk
op weg naar het kantoor van werk

We verdenken hem er van
dat hij in duistere nachten
gecamoufleerd van kleur verschiet
en kleine wandelingen maakt
naar het zwarte water
om door een diepe duik
zijn grenzen te verkennen

Het zal niemand verbazen dat hij
op een dag de benen heeft genomen
op weg naar nieuwe interieurs
gebouwen bedacht in het hoofd
door de nieuwe architecten
van deze stad, huizen in balans
als de oranje hond op de muur

In het oosten van het eiland
voorbij het Oosterstrand
onder de Balg op Schier
ligt het stuivende Willemsduin

Een lege plek van aanslibbing
van verloren afkalving
door het dagelijks getij
en weer en wind
als een wandelend eiland
kruipend naar het oosten

Dit is het verre einde
van de oude wildernis
van waaiende duinen
van fijn strandzand
en meanderende brakke
doorwaadbare slenken

Hier kun je het spoor
nog bijster raken en dwalen
of verdwalen langs de kaap
die je navigeert
en dit oosten markeert

We liepen in de voorjaarszon
naar het zuiden en zagen
tussen lindebomen
en vreemde knotwilgen
de donjon, een plaatje
om te schieten zou mooi

We dachten eeuwen terug
naar de verdwenen borg
mijmerden met thee en koffie
langs de bewaarde slotgracht
vol eenden en koeten
maar niemand schoot nog
een vreemde vogel
voor boven het vuur

En ik vroeg je om je hand
en jij was de borgvrouwe
van vandaag

Hij liep er als verloren soldaat
dwars door wouden van Pruisen
een gewonde richting Rusland
veldtocht door boze bossen

Langs schuldige bomen
ongekapte berken en beuken
geen geweer schoot in de verte
geen schot nog gelost
naar de onzichtbare vijand

Wie de witte wolken kent
boven het duistere pad
wie de vijand heeft ontmoet
weet wat er toen gebeurde

Wij denken
te weten
dat
we bestaan
maar
die gedachte
is
uiterst
onzeker

De gasten komen later
of zijn alweer verdwenen
aan de tafel van Klaas

Is hier iets gegeten
dronk men daarna koffie
uit een oude kan

Je vraagt of er voldoende
lange poten zijn
het lijkt er misschien op

Maar misschien mist
er na het tellen iets
of niemand, niets

Een lege tafel belooft een kan,
een maaltijd en een glas
maar je vraagt je af voor wie

Nergens is alles
zegt ze wanneer ik zoek
naar mezelf in de tuin
naar wat weg is
verdwenen als een sleutel
van een oud huis

Nergens is alles
roept ze op het strand
tegen de wind naar de branding
nergens is alles
en ook hier niet meer

Nergens is alles geweest
zoals dode ouders
verdwenen neven
als het prachtige huilende meisje
verlaten onder een jonge treurwilg
in een druilerig park in Arnhem

Denk ik alles
is er bijna niet meer

Het was nooit helemaal duidelijk
maar we dachten dat
het Drents zou moeten zijn:
Hondsrug en hunebedden
zandgrond en glooiing maar
de waarheid lag in het midden

Hij zou de zoon zijn geweest
van een verdwaalde Duitse soldaat,
Heinz die oma arisch verleidde bij Borger
of Drouwen als een braaf schaap,
ooi op de geheimzinnige hei

Wanneer ik terugtel naar de oorlog
en de nieuwe waarheid omarm
ben ik, zelf een Thüringse telg,
getrouwd met een kwart Duitse Frau
en denk dat alle Nederlanders niet bestaan
want zijn wij niet allemaal Duits
ook al drinken we melk
in plaats van bier

Zei ze toen ze me zag
hoofd gedraaid op de fiets
in rode draagzak nooit ver
van Noordpolderzijl
een kunstrijk bij de kleine wadden
nergens is alles
en ik dacht waar is alles
wat is nergens
en wie weet wat en waar

Nergens is alles
maar alles is nooit ergens
of niets is nergens
zei ze in de zeewind
met witte haren opzij gewaaid
rode konen van het weer
en ze sliep al bijna kwijlend
geknakt hoofdje, geen idee
waar we waren, waren geweest

Ergens mooi weer zei iemand
nergens sneeuw of poolwind
mooi zei iemand als antwoord
op elke vraag in Drenthe
ergens is overal iets
maar waar dacht ik in godsnaam
waar dan ergens

Morgen is vader jarig
we zullen er niet veel van merken
denk ik, het wordt al echt fris
de herfst komt

Verleden jaar om deze tijd
was het anders, vanmorgen
met Jacob staan kletsen
heerlijk gegeten zoals altijd

Jacob heeft een meisje gehad
in het voorjaar maar
nu is het uit, zielig, ik wou dat
ik Marieke nog eens kon schrijven

Vaders verjaardag gevierd
met pannenkoeken en kaas
kousen gestopt, melk gaan halen bij de boer
geen zin in schrijven vandaag

Over dagboeken gepraat maar opeens
hadden we een paar jongens om ons heen
naar de RK kerk geweest
ze zeggen wel vijftig keer bid voor ons!

Ik lees de hele dag
en schil aardappels
ik denk aan de Bilderberg
het is prachtig herfstweer

Alleen de eindeloze stilte
was met ons meegelopen
naar het verre strand
de branding mompelde een lied
met veel refreinen

Een kleine witte meeuw danste
vleugelloos op de westenwind
en liet zich bijna loodrecht
vallen op het zoute water

We dachten in de verte
nog de Kobbeduinen
waar we eerder nog wat
droomden in een warme pan

Dit eiland is een droom
had je gezegd aan zee
er was geen overkant
te horen

Ik zong in Berlijn op bezoek
bij DDR-vriend Peter Pilz in Potsdam
die ooit uitgewezen werd aus Dresden
en later een Stasi-Akte terugvond
van meer dan duizend pagina's

Zong zacht op het Friedhof
waar zijn Joodse ouders
en zus Fanny ook rustten
de bruiloftsmars voor M en vroeg haar
ten huwelijk maar we waren al getrouwd

Ik zong de melodie en dacht
aan Shakespeare en aan Mendelssohn,
legde een kleine kei op zijn kruis
vanwege Joodse rituelen
en de zachte herfstdag
speelde een kleine rol in Berlijn

Het waren droombeelden van woorden
in een fonkelend fictief bos
van betoverde liefde
van een grens aan de waarheid
vol magische klanken
funeraire vroege ouverture
als een avondbries in bomen ruisend

En mijn kleine dochter
wist nog niets
van liefde en het leven
en van de dood
van Mendelssohn

Die dag met Lewis
aan zee geweest
het zand van het strand
even geproefd
de wind in de zeilen
de branding kuste
je nieuwe knieën
op een roze schelp
gekauwd met vier tanden
ogen weer bruiner
dan de duinen
gepraat met kleine mond
over waaiende wolken
een vlieger opgelaten
tot de hoogste meeuw
de zon aanbeden
zandkastelen gedroomd
en je moeder zo zacht
als je lippen
in slaap gevallen
op de terugweg naar huis
's nachts gedroomd
over de dag aan zee

De zee is oud
en heeft een kind gebaard
de weeën van de branding
brachten ergens eens
een nieuwgeboren mens aan land

En niemand kende wat
er toen al op het land bewoog
en niemand wist van iemand
waar de kraamkamer & wieg
van iedereen zou staan

En de kabbelende zee kroop op het land
en deze oermens was ooit verwant
wij zijn een wandelende vis geweest
voordat we dachten wie we waren
voor we tevoorschijn kropen
uit de baarmoeder van vocht
van alle pijn van levensbaren

En in elke zomer trekken we naar zee
om terug te keren
naar de vroegste jeugd
we dartelen in witte golven
en dromen in een gezamenlijke oude wieg
als tweevoetig archetype op de nieuwe aarde

Ik hoorde hem timmeren
aan dode stammen
om te zoeken in de schors
een mier een tor
insecten likken met een tong
en als het meezit pindakaas

Een robuuste roffel
in het dichte schemerbos
leeft van het leven in bomen
drinkt weerspiegeld
in de zwarte bosvijver

De staart als steun
bij het klauteren
en een verenkleed
van zwart en rood
nooit ver weg
van parken en tuinen

Tsjik! De hofmakerij
na een geslagen nestholte
maar een winter doodt
de winter doodt de specht
doodt de bonte specht

Hij hangt al jaren
aan onze witte muur
de tafel van Klaas Gubbels

Het is een tafel
aan de muur
en ook een stoel
en samen
lijkt het niet te kloppen

Er is een poot
die uitsteekt
en de tafel kun je zien
van onderen maar
tegelijk van boven

Hij heeft zijn perspectief gebruikt
om mensen te verwarren
om ze langer te laten kijken
naar zijn kunst

Ik tel misschien
zesendertig lijnen
en een stoelpoot
kreeg een extra streepje
toegevoegd omdat het niet
perfect hoeft te zijn

Hij hangt al jaren
aan onze witte muur
de tafel van Klaas Gubbels
ik zie hem elke dag

We woonden in die zomers
vaak op Ameland
nooit ver van Nes
en richting Buren
aan het Zwarte weggetje
waar we ook een oude portemonnee
achter de heg legden aan een draad
om de voorbijgangers te foppen
(Heit, 'n beurs)

In de nacht gingen de mannen
als morbide slagers stoer
met de Opel met felle lampen
tekeer tussen Hollum en Ballum
in de hoop op een haas
tussen de wielen
gratis wild vlees in de braadpan
van de volgende dag

Maar ik at het beest niet
kon het niet verwerken
durfde de dode haas niet
op mijn bord vol schuld
kende de natuur niet zo dood
als de hazen van de nacht van Ameland

We stonden aan de rand
van wat we dachten
aan het water
het was er roerloos
als op een stille ijsnacht

Geen wind bewoog
een matte maan
bescheen de stilstaande wolken

Zwarte vliegers als hoge vogels
zei je zo mooi
en wat is alles ver en gelukkig
geen overkant geloof ik
maar die kunnen we wel dromen

Je vond me op een ochtend
in augustus tegen een rode muur
van een christelijke school in Groningen
ik was vers uit een vissersdorp weggevlucht
waar meer kerken stonden dan god
ooit had gedacht maar de Heere
liet me gaan uit de Kop van Overijssel

Dus wat verlegen geleund nam je me
die augustusochtend op in je gevolg
met de mooiste meisjes van de school
uit alle klassen van Bavinck, mocht ik
je meisje lenen, ik kreeg een rode vrouw van je
op een gladde winternacht langs de Hamburgervijver
en ik mocht haar vrijgevig hebben & houden

En we leefden onze levens in Haarlem en Almere,
in Noord Afrika met een eend in de Sahara
en we zagen dat de afstand nooit distantie werd
maar hoog boven de planeet bleef je, bleven we
ons vinden als broers uit een soort oerfamilie

Nu zijn we vijftig jaren verder en zien we China & Japan,
staan we samen in twee oceanen, gaan langs LA en CT, langs
de Hudson, eten op Tafelbergen, zitten kort gevangen
op Robbeneiland en drinken een mooie merlot
niet ver van Tokara bij Stellenbosch

Je bent de tweede vader van mijn dochters,
de vriend van mijn vrouw en mijn wereldgids,
onze loods in New York en Griekse omstreken
en altijd in het groene stadion niet ver, nooit
ver verwijderd van de doelen van ons aardse bestaan

Hij liep op zwarte laarzen
met zijn oude verrekijker
door drasland bij het oude riet
waar hij de roerdomp hoorde
maar niet zag

Liep langs de dijken in het land
en langs het Zwarte Water
zocht naar de grutto en de wulp
in de Mastenbroekerpolder
langs smalle rechte sloten
en hoorde er de karekiet
(je hoort me wel maar ziet me niet)

En in de lage kolken
in het land vond hij de kuifeend
en heel soms de dodaars
kleine eend als snoeken voer
hij was mijn jonge vader, vogelaar
was daar een vrije vogel

We wilden wel weg
maar de wereld was
versteend en grauw gesloten
ijskoud en ontoegankelijk

De pont ging niet langer
heen en weer
want kruierend ijs
dwarsboomde het Zwarte Water

Ook de onzichtbare rest
van de wereld onbereikbaar
Kampen en Zwolle uit zicht
de dijken spiegelglad

We woonden binnen
wachtend op dooi
maar het vroom door
nachtenlange vrieskou

En niemand wist waarheen
en niemand wist wanneer
en niemand wist
of er nog een wereld was

We waren op weg
maar waarheen
wist niemand
de weg kende geheimen
in het vreemde landschap
als onbeduidende heuvels
en ruines van muren

Boven het land schaarse vogels
flarden onbestemde stille lucht
die bestond uit ver geruis
maar dat was misschien de beek
in het diepe dal
die zijn eigen weg zocht
meanderend van zelfgekozen bochten

En tegen de vallende avond
dreigt er onweer
boven kurkdroge akkers
regen zou dit verdroogde land
nieuw leven kunnen geven
tenminste dat heb ik hier
wandeland gedacht

Ik geloofde niet
dat we elkaar begrepen dacht ik
van jongs af aan met kinderlijk hoofd
vol dagelijkse joodse verhalen vol valse profeten
over goed en slecht, oude misvormde bijbelse ethiek,
over onverschillige oorlogen, bloederige slachtpartijen
in dorre woestijnen, langs dunne rode rivieren
dacht ik dat je me niet begrijpen kon
mijlenver tussen ons het grote misverstand
van verlorenheid bij een graf in Gelderland
en de naakte waarheid onder tafel
in een kale buitenwijk van een noordelijke stad
waar ik niet dood gevonden
wilde worden en ook niet langer wilde leven

We struikelen door
het open landschap
van dophei en klokjesgentiaan
door bossen omzoomd
en in de verte grote grazers
voor de structuur van de bodem

Hagedissen schieten weg
voor je voeten en een late specht
timmert in een onzichtbare boom
niet ver van de flanken
van het dal van de Drentsche Aa

Karrensporen lopen van Coevorden
naar Groningen, wij nemen
de route van de gegraven tankgracht
uit de laatste oorlog
door de ruige graslanden

En vijftig berken staan roerloos
in december en wachten als wij
op een nieuw voorjaar

We hadden nog gelezen aan tafel
na de maaltijd over twee vrouwen
en een kind, een baby nog,
en de uitspraak van een wijze koning
die een soldaat met scherp zwaard
liet komen om de waarheid
en wat was hij wijs geloofden wij

Die avond na de bijbel
was mijn vader zoek, hij zocht
het elders en wij wisten niet
waar hij bleef en ondergingen
de stilte van de stiefmoeder
als vileine messen in onze jonge zielen

Toen hij thuiskwam even
voor het nieuwe jaar barstte de bom
en als de soldaat van de joodse koning
hief hij het kind boven zijn hoofd

Wij smeekten hem om het leven
van het kind te sparen
als de koning ooit in Jeruzalem
uit wijsheid en uit liefde

Zegt men de zwarte litho
van Armando uit 91
heeft de kracht
van een vuistslag
in een duistere ring

Ergens in Berlijn Noord
waar tussen de ronden
uit zwarte kelken wijd
en rond op smalle voet
gedronken wordt
als uit een bokaal

Als bloemen, een bromelia
een drankkom, als drinkglas
vol gewijd bier, gerstenat
uit een vroeg middeleeuws jaar
van aardewerk en glas

Oorlogsheren klonken
het verlies en overwinning
aan woeste tafels en niemand
kende de dood

We fietsten in elk voorjaar over
ongeziene Middeleeuwse karrensporen
door het bos vol van geheimen
langs oude grafheuvels
en een kleine kale heilige berg
waar vroeger werd gehangen

Het bos zweeg zijn verhalen
voor onze oren uit het verleden
langs de heide van Vijftig Bunder
tegen de tankgracht
als gegraven Duitse verdieping

Doelbewust dood hout
op open plekken
voor insecten en ergens ver
klinkt de roffelende snavel
van de bonte specht

Iemand zegt dat de das
zich hier thuisvoelt maar
zich niet laat zien
en wij fietsen en zingen
over de geheimen
van dit bos tot in Zuidlaren

We dwaalden vergeefs door
het oude Friese land van
verre boerderijen en hulpeloos vee
en soms een lage groene terp
waarop een kleine kerk
niet katholiek

Reve teruggevonden in Greonterp
verborgen dorp bij Blauwhuus
de letters van zijn huis
het Gras nog leesbaar op de muur
en jij zei moedig voorwaarts
tegen mij en wees me
in de verte een café bij Heeg

Als gras zijn wij zei jij ook nog
geknakt maar na een droge tijd
vanzelf weer aan Gods eigen bloed
goedkope wijn in het café van Heeg
of was het toen nog samen
eenzaam in Woudsend

Vol ontzag zagen wij
boven de huizen
van het immense Vledder
achter de rechte Gasgracht
de oude gashouder torenen
als eerste energiefabriek van Drenthe

Gebouwd om de mensen van de stad
te verlichten en verwarmen
om de kaarsen en olielampen
te vervangen in de moderne tijd
maar wij waren bang voor die bol
en liepen een straatje om

De kolen uit het zuiden
verscheept om er gas
uit te destilleren zonder de bevingen
die veel later uit de bodem bewogen,
die het Groningse lieten trillen
op al zijn grondvesten

Het is de oude bodem
van dit land
met gouden rand
waar ze wortelen
in vette grond

Waar gewacht wordt
op processen
van de kook
en gefrituurd
gestampt tot brij

Maar Gronings goud
niet op het avondbord
maar tot kunst
verheven na het land
met gouden rand

Hoog staan we daar
boven de wereld
van de oude stad
waar onze gedachten
waaien met de straffe wind
uit het noorden van zee

En alles wat we dachten
was van het nieuwe denken
hier hoog boven de stad
geen mens wist dat
we hier zouden staan
als halfbevroren beelden

Niemand kon ons vertellen
dat we hier, niemand wist
dat we ooit hier
dat we hebben gedacht
hier hoog boven deze stad

We reden dat jaar opnieuw
in een trage groene trein
naar Arnhem om de doden
terug te zien

Ze lagen er in Oosterbeek bij bosjes
uit een oorlog, jongens in vreemde aarde
netjes naast elkaar in rijen
onder witte stenen van nieuwe vrede

Tegenover de laatste oorlog zochten we
de dode moeder die, toen we
haar vonden onder wat flagstones,
die nog samen waren betaald
naar draagkracht

Wij aarzelden het onkruid van haar graf
maar haar weduwnaar stond als zo vaak
op afstand en keek in de verte naar niets
of zocht een ransuil of

misschien vluchtganzen in v-formatie
en hij zei tegen niemand daar
ligt ze niet en wij dachten o god o god
maar waar dan wel

Nergens is alles
altijd maar waar
waren we dan

Waren we soms ergens
en is niemand nergens
of is iedereen altijd ergens

Waren we in New York
Costa Rica en Barcelona
waren we toen ergens

Of is het goed om ook soms
nergens te zijn om dan
weer gevonden te worden

Is alles ergens
of is er veel nergens
waar ben jij? Ergens?

voor Paulus, ergens...

We waren vaak wat laat
op zondagmorgen
maar nooit té laat
om de handdruk te moeten missen
die de dominee gaf en kreeg
voor hij opsteeg op de houten kansel

Voor de psalm begon
met daverend orgelspel
van de Krukke, hoog
op het kleine orgel
dat ook buiten nog te horen was
in de Jan van Arkelstraat

En ik zong zacht in de vierde bank
waar we zaten met zijn achten
en dat paste, dat paste nauwelijks
maar mijn vader galmde als het orgel
als een dreunende baspijp mee
een psalm van David
voor den koorleider, op zondag

Ik zag hem zitten in het diepe woud
een monogame zwarte vogel, raaf
in een uitzicht van een hoge boom
met uitwaaiierende staart van veren

Een rusteloze zwerver uitgelaten
door een bizarre oeroude kapitein
over de aarde als een oceaan
verzinsel van vroege jammerende joden

Verre boodschapper van Wodan
met trage veilige vleugelslag
soms zwevend hoger in de wind
dan verblinde mensen kunnen kijken

Ze is er alweer
dertien lange jaren
bijna veertien is ze nu
en haar ogen zijn bruin
als mijn vader was, bruin
als de Griekse zomers
als de schoensmeer op zondag
voor de gang naar de kerk

Zo donker kan ze kijken
als ik ooit dacht
tijdens de puberteit
zo bruin als zwart kan zijn
als de steenkolen voor de kachel
geleverd door zwarte mannen
op een zaterdag

Over Lola geschreven
dat haar ogen ook licht
als het licht van elk voorjaar
dat ze zien dat er
weer altijd zomers komen
en in het licht van haar ogen
bruiner dan elk vermoeden
dan wat ze ziet

We waren even terug
in de tijd op het kale kerkhof
van de oude stad en zochten
er de dode vader
in zijn winderige graf

We mompelden sereen een lied
uit een nabije gereformeerde kerk
over de komst van een heiland
op de laatste dag van een vergeten tijd

Na de vader nog even gezocht
naar de huisarts om de hoek,
naar een goedgebouwde buurvrouw
onder een lelijke goedkope steen
en naar de laatste slager
van een wanhopig winkelcentrum

De zon scheen koud, een uil kraste
in een dode den en we leefden nog
maar daar was alles mee gezegd

Zwijgend ruimtelijk verpakt
om een eenzame weg te vinden
naar een verre lege maan
om er wat te wandelen
doelloos tussen kraters
in de hoop de weg terug
van bedrieglijke voetstappen
en eenmaal thuis
in de partijkrant te verklaren
god niet gezien nee niemand
in een zwart en eindeloos heelal

Inhoud

Het wonder van Sonsbeek	3
Taunus 12 M combi	4
In de krochten	5
Roebolligehoek	6
Iets boven Groningen	7
Karel van Gelre	8
Een diep verborgen geheim	9
Een diep verborgen geheim II	10
Nooit alleen aan zee	11
Bad met uitzicht	12
Ode aan de fiets	13
Anna op de Spaanse Trappen	14
Nest aan de Westerse Drift	15
Onderdak in Tzum	16
Kobbeduinen	17
Niets was nieuw	18
Biezenbloeitijd	19
Haren op de kaart	20
Geen overkant	21
Anders voor creatieve geesten	22
Uitgereden bus	23
Nog eens de ficus	24
Geen Godenzonen	25
Niet dat het helpt	26
Aan de Oude Boerenweg	27
Meppel 1962	28
Aubade	29
Ze dachten een meisje	30
Schier geluk	31
De zomer van 58	32
Art is a dog	33
In de ark	34
Baby born	35
Brug Terug!	36
A handsome Tommie	37
Boerenjongens op het plein	38
Heimwee	39
Meester Buma	40
Adem voor Malawi	41
Eerste sigaret	42
Vierendertig namen in Appélbergen	43
Aanzoek in de morgen	44
Over de Dijk	45
Alfa & Omega	46
Anna Mae op aarde	47
Vorgelezen	48

Twintig achttien	49
De aarde twijfelt	50
Bewogen bodem	51
Dwaalgast	52
Gruttogroet	53
Wachten in de Koningslaagte	54
Waterballet	55
Daling van de wintertaling	56
Arendsoog	57
Terugkijken naar het nieuwe kind	58
Schedel van Bach	59
Verborgten bastion	60
Bloemen als ogen van meisjes	61
Boom in het landschap	62
Einstein Turm	63
Geen tijd	64
Bouwvallig buiten	65
Dit huis	66
Wachten op de maan	67
Ontdooien in negentien	68
Beatles bij Assen	69
Een roos in de nacht	70
7 oktober 1944	71
Beukenlaan met rododendrons	72
Alle woorden	73
Als Atlas	74
Ambulance in Ermelo	75
Gevroren geloof	76
Weggeschaatst	77
Boven de Moldau	78
Dikke eik van Beilen	79
Oranje in wankel balans	80
Willemsduin	81
Donjon van Ewsum	82
Der Waldweg	83
Bestaan	84
Tafel van Klaas	85
Nergens is alles	86
Een Duitse geschiedenis	87
Nergens is alles II	88
10 oktober 1944	89
Stil aan zee	90
Gezongen in Berlijn	91
Met Lewis aan zee	92
Onze wieg	93
Dode bonte specht	94
Tafel van Gubbels	95
Hazen van Ameland	96

De overkant dromen	97
Vijftig jaren verbonden	98
Vogelaar bij Genemuiden	99
Gesloten wereld	100
Waarheen	101
Graf in Gelderland	102
Vijftig bunder	103
Salomonsoordeel	104
Der Kelch	105
Noordlaarderbos	106
Greonterp	107
Gashouder van Meppel	108
Gronings goud	109
Boven de wereld	110
Begraven bij Oosterbeek	111
Nergens is alles II	112
De vierde bank	113
Boodschapper met zwarte snavel	114
Bruin als zwart	115
Selwerderhof revisited	116
Hoogvliegeraar	117

